

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДІАНИ СЕТТЕРФІЛЬД «ТРИНАДЦЯТА КАЗКА»

У статті розглядаються особливості природи і функціонування емоційно забарвленої лексики на матеріалі роману Діани Сеттерфільд «Тринадцята казка»; схарактеризовано термінологічний апарат досліджуваної проблеми, простежено роль емоційно забарвленої лексики в художньому творі у лінгвопрагматичному вимірі. Актуальність дослідження мотивована тим, що на сьогоднішній день ця робота є першою комплексною спробою вивчення категорій емоційності, експресивності і оцінки на матеріалі зазначеного твору. З огляду на те, що готичний роман «Тринадцята казка» містить в собі значний пласт емоційно забарвленої лексики, він являє особливу цінність для пропонованого дослідження.

Об'єктом дослідження виступають засоби вираження категорій емоційності та оцінки, які використовуються Д. Сеттерфільд в романі «Тринадцята казка». Предметом дослідження є семантичні, структурні та функційні характеристики емоційних і оцінних одиниць у лінгвопрагматичному вимірі. Під час аналізу нами було розглянуто 813 одиниць, найбільш численними з яких є групи одиниць, представлених на лексичному і стилістичному рівнях. Найменш численною є група фонетичного рівня. В перспективах подальшого дослідження – провести комплексний зіставний аналіз емотивних одиниць на матеріалі оригіналу та в перекладі українською мовою.

Актуальність дослідження обумовлена декількома факторами, перш за все, невизначеністю термінологічного апарату досліджуваної проблеми, необхідністю вивчення ролі емоційно забарвленої лексики в художньому творі у лінгвопрагматичному вимірі. Крім того, на сьогоднішній день це дослідження є першою комплексною спробою вивчення категорій емоційності, експресивності і оцінки на матеріалі роману Діани Сеттерфільд «Тринадцята казка». З огляду на те, що готичний роман «Тринадцята казка» містить в собі значний пласт емоційно забарвленої лексики, він являє особливу цінність в рамках зазначеної площини дослідження.

Об'єктом дослідження виступають засоби вираження категорій емоційності та оцінки, які використовуються Д. Сеттерфільд в романі «Тринадцята казка».

Предметом дослідження є семантичні, структурні та функційні характеристики емоційних і оцінних одиниць у лінгвопрагматичному вимірі.

Мета роботи полягає в проведенні комплексного аналізу найбільш значущих емоційних і оцінних одиниць на матеріалі твору Д. Сеттерфільд «Тринадцята казка».

Для реалізації цієї мети поставлені наступні **завдання**: 1) проаналізувати і систематизувати термінологічний апарат загальнотеоретичного аналізу категорій емоційності та оцінки; 2) провести відбір емоційних і оцінних одиниць, що містяться в досліджуваному тексті;

3) дослідити семантичні, структурні та функційні характеристики емоційних і оцінних одиниць у частиномовному аспекті на усіх мовних рівнях.

Методи дослідження визначаються поставленою метою і завданнями, що зумовили використання емпіричного, описового, дистрибутивного, структурного методів. Статистичний аналіз сприяв деталізації дослідження.

Емоційно-експресивна або конотативна лексика являє собою лінгвістичний феномен будь якої мови; це особливий компонент, за допомогою якого виражається психічний стан мовця, його ставлення до адресата мовлення, об'єкта або предмета, тобто все те, що складає мету емотивної функції слова (Корунець, 2004). Конотативне значення слова тлумачиться як нове вторинне значення, що виникає в мовленні, а з часом засвоюється мовою (Стадній, 2014).

У пропонованій роботі досліджується емоційно забарвлена лексика на матеріалі оригіналу готичного роману Д. Сеттерфільд «Тринадцята казка», який очолив список бестселерів за версією *New York Times* і був названий сучасниками «ною Джейн Ейр».

Роман цікавий тим, що захоплює читача уже з перших сторінок. І заслугою цього є не стільки захоплюючий сюжет, скільки мова, що використовується автором. Усім відомо, що слова мають неймовірну силу. «А якщо ними маніпулює людина уміла і освічена, ці слова за просто можуть взяти вас в полон» (Сеттерфільд, с. 15). Цю цитату цілком можна вважати лейтмотивом усього роману.

Категорії емоційності і оцінки у всіх природних мовах реалізуються на різних мовних рівнях за допомогою різних мовних засобів. Під час цієї роботи було проаналізовано більше 800 мовних одиниць, що відносяться до фонетичного, морфологічного, лексичного і синтаксичного мовних рівнів.

На фонетичному рівні в рамках дослідження було розглянуто 31 лексичну одиницю. Найбільш представленою групою на цьому рівні є група акцентування.

З огляду на те, що «Тринадцята казка» відноситься до жанру готичної літератури, основною рисою якої є наявність так званого «саспенсу» – сюжетного напруження – Д. Сеттерфільд часто вдається до додаткових засобів для створення тривожної атмосфери і для залучення уваги читача до конкретних подій і явищ. Акцентуація поряд зі ступенями порівняння *For longer and longer periods, she had the sense that something had gone wrong with the world* (Setterfield, с. 84); *Aurelius seemed even taller and broader than he really was* (Setterfield, с. 93); [...] *the shadow of the bay crept nearer and nearer* (Setterfield, с. 111) є основними способами створення саспенсу. Використовуючи їх, автор нагнітає атмосферу, створює загадковість і пробуджує інтерес читача і, отже, підсилює його залученість в сюжетний хід роману.

Також на фонетичному рівні в тексті роману застосований метод звукопису: *Aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa!* (Setterfield, с. 20) і звукового варіювання: *There was no tap-tap-tap of Hester's feet* (Setterfield, с. 84). Ці прийоми використовуються в художній літературі і, зокрема, в цьому творі для передачі звукової складової сюжету, що робить твір більш об'ємним в плані впливу на читача. Таким чином, під час читання роману в процесі образного мислення виявляються задіяними всі органи чуття: зір (при описі пейзажу за вікном), слух (при передачі звуків), смак (при описі вживаної їжі), нюх (при описі запахів), дотик (частіше при описі погоди або взаємодії персонажів). Це дозволяє читачеві повністю заглибитися в твір і максимально відчувати його.

На морфологічному рівні засобами створення емоційності і оцінності виступають демінутивні суфікси, а саме, зменшувально-пестливі (*wavelets* (Setterfield, с. 4), *rivulets* (Setterfield, с. 153), *foundling* (Setterfield, с. 93)), що є досить нехарактерною ознакою англійської мови в силу її аналітичності (Ситенко, 2011). Однак, слід відзначити, що частіше значення ласки, пестливості, зменшувальності автором передаються синтаксичними словосполученнями *tiny*, *little*, *small* (*tiny room* (Setterfield, с. 11), *tiny baby* (Setterfield, с. 15), *small frown* (Setterfield, с. 14), *small table* (Setterfield, с. 98), *little girls* (Setterfield, с. 36), *little bird* (Setterfield, с. 37), а значення масивності (аугментативності) – *big* (*big house* (Setterfield, с. 41), *big black cat* (Setterfield, с. 59)), *huge* (*huge bolts* (Setterfield, с. 65), *huge hand* (Setterfield, с. 94)), і *grand* (*grand old double door* (Setterfield, с. 59), *grand project* (Setterfield, с. 79)).

Найпоширенішим способом словотвору, беззаперечно характерним для англійської мови на морфологічному рівні, постає безафіксний спосіб словотворення. Яскравим прикладом слугує зрощення, при якому мотивоване слово тотожне синтаксичному поєднанню, наприклад: *John-the-dig* (Setterfield, с. 38), *now-you-see-me-now-you-don't* (Setterfield, с. 85), *lost-and-found* (Setterfield, с. 85), *merry-go-round* (Setterfield, с. 159).

На лексичному рівні однією з найбільших груп, представлених у творі, є група тропів. Вони у величезній кількості використовуються автором протягом усього роману, зокрема, в описі персонажів, погоди, внутрішніх переживань тощо.

Так, лише в одному фрагменті опису зовнішності знаменитої письменниці Віди Вінтер, Д. Сеттерфільд використовує цікаве поєднання епітетів, метафори, гіперболи і алюзії: *It is only an advertising photograph pasted on a billboard in a railway station, but to my mind's eye it has the impassive grandeur of long-forgotten queens and deities carved into rock faces by ancient civilizations* (Setterfield, с. 5).

Ще одним насиченим тропами прикладом є опис ролі правди і брехні, який Віда Вінтер наводить на самому початку книги, де в одному реченні скомбіновано декілька епітетів і метафор: *What succor, what consolation is there in truth, compared to a story? What good is truth, at midnight, in the dark, when the wind is roaring like a bear in the chimney? When the lightning strikes shadows on the bedroom wall and the rain taps at the window with its long fingernails? No. When fear and cold make a statue of you in your bed, do not expect hard-boned and fleshy truth to come running to your aid. What you need are the plump comforts of a story. The soothing, rocking safety of a lie* (Setterfield, с. 3).

Найбільш використовуваними тропами в романі є епітети, за допомогою яких Д. Сеттерфілд зображує предмети і дії більш барвисто і яскраво, тим самим створюючи живе уявлення про прочитане, наближаючи читача до бачення автора. Епітети надають твору художньої яскравості, підсилюють образність мови і, відповідно, впливають на емоційне сприйняття читача.

У «Тринадцятій казці» епітети використані автором в основному задля: 1) опису характерних рис або ознак предмета: *Although the style of the writing was old-fashioned, my first impression was that it had been written by a child* (Setterfield, с. 2); *Simple little stories really, not much to them* (Setterfield, с. 3); 2) «оживлення» предмета: [...] *do not expect hard-boned and fleshless truth to come running to your aid* (Setterfield, с. 3); *stillborn characters* (Setterfield, с. 3); 3) створення необхідної атмосфери: *I felt a strange sensation inside. Like the past coming to life. The watery stirring of a previous life turning in my belly, creating a tide that rose in my veins and sent cool wavelets to lap at my temples. The ghastly excitement of it* (Setterfield, с. 4); 4) формування у читачів своєї думки про описувану подію або персонажа: *I was aware naturally of the various epithets that usually came attached to her name: England's best-loved writer; our century's Dickens; the world's most famous living author; and so on* (Setterfield, с. 5).

Крім епітетів, текст «Тринадцятої казки» наповнений безліччю метафор, які так само, як епітети, створюють образність твору та його неповторну художню своєрідність. Під час аналізу роману були виділені наступні групи метафор: 1) за подібністю функцій: *Sometimes I wonder what he makes of his role as guardian of the bookshop keys* (Setterfield, с. 2); 2) за подібністю оцінки: *A kind heart to go with the wise head on her shoulders* (Setterfield, с. 116); 3) за подібністю дії: *Wind themselves around your limbs like spider silk, and when you are so enthralled you cannot move, they pierce your skin, enter your blood, numb your thoughts.*? (Setterfield, с. 5).

У тексті досліджуваного матеріалу також зустрічається група авторських метафор: болісна хвороба, яка повільно вбиває письменницю, автором описується як вовк: *That black beast that gnaws at my bones whenever he gets a chance. He loiters in corners and behind doors most of the time,*

because he's afraid of these. She indicated the white pills on the table beside her. But they do not last forever. It's nearly twelve and they are wearing off. He is sniffing at my neck (Setterfield, с. 48).

У категорії метафор чітко виділяється ще один літературний троп – текст роману багатий на уособлення. Зокрема, в описі пейзажів Д. Сеттерфільд переносить людські властивості на неживий предмет або явище, тим самим створюючи яскраві і неповторні образи. Так, слова можуть «брати в полон» *take you prisoner* (Setterfield, с. 4), а книги самі «залишають магазин ще до обідньої перерви» *before the morning is out, books are gone* (Setterfield, с. 5).

У творі також зустрічається велика кількість метонімій і порівнянь – головна героїня вчила алфавіт по «Аддісона, Бронте, Вордсворту, Годвін, Діккенсу», пор.: *A is for Austen, B is for Brontë, C is for Charles and D is for Dickens* (Setterfield, с. 7). Вона «пробігає пальцями по корінцях книг, як піаніст по клавішах» *ran her fingertips along the spines, like a pianist along his keyboard* (Setterfield, с. 6), а слова з листів «носилися в її голові, подібно до птаха, що потрапила в мансарду» *The words from the letter were trapped in my head, trapped, it seemed, beneath the sloping ceiling of my attic flat, like a bird that has got in down the chimney* (Setterfield, с. 11).

Всі фігури мови, якими насичений твір, служать для автора засобами розкриття свого художнього світу настільки детально і барвисто, щоб читач повною мірою відчув кожную подію і зрозумів кожного описаного персонажа.

Крім тропів на лексичному рівні виділяються групи прислів'їв і фразеологізмів. Прислів'я в «Тринадцятій казці» зустрічаються рідко, однак, вони відіграють важливу роль у створенні образу персонажа. Всім відомо, що «очі – ворота душі» *the eyes are the gateway to the soul* (Setterfield, с. 5), на думку Маргарет Лі, душі у Віди Вінтер бути не може.

Фразеологізми в даній роботі представлені 5 тематичними групами: з компонентами «голова», «серце», «думки», «місце», «руки» – тими, які, на нашу думку, найбільш часто використовуються автором для опису емоційного фону персонажів.

Розумовий процес Д. Сеттерфільд описує, використовуючи фразеологізми з компонентами «голова» і «думки»: *to enter one's head* (Setterfield, с. 38), *to turn thought in other direction* (Setterfield, с. 74), *to reel between two thoughts* (Setterfield, с. 106); емоційні переживання описуються фразеологізмами з компонентом «серце» і «руки»: *to lose heart over something* (Setterfield, с. 136), *to have heart stopped* (Setterfield, с. 73). Також на лексичному рівні виділяються слова, що мають оцінний компонент, які допомагають автору передавати ставлення персонажа до навколишньої дійсності.

Щодо стилістичного рівня, автором вживаний ще один засіб створення саспенсу – односкладні неповні речення, використання яких допомагає нагнати атмосферу в необхідних мо-

ментах: *Vide in French means empty. The void. Nothingness* (Setterfield, с. 16); *I am alone. No name. No home. No family* [Setterfield, с. 162); *The ghost child. No mother. No name* (Setterfield, с. 154).

Велика представленість цієї групи пояснюється тим, що за жанровою належністю («Тринадцята казка» відноситься до жанру неоготики) почуття тривоги повинно досягти піку в самій кульмінації твору і тільки після – йти на спад. Кульмінація в уже згадуваному матеріалі відбувається у кінцевих главах.

Крім односкладних речень на стилістичному рівні виділяються безсполучниковість і полісиндетон.

Асиндетон надає розповіді динамічності, допомагає описувати швидку зміну подій і образів: *I hop over fire, step around it, dodge the fire that falls on me from above, brush fire away with my hands, beat out the fire that grows in my clothes* (Setterfield, с. 161); *I stumble forward into the flames, collide with her form, grasp her and pull* (Setterfield, с. 161), а полісиндетон підсилює виразність мови: *Karen and Tom and Aurelius: three sets of eyes all resting on Emma and her storytelling* (Setterfield, с. 168).

В процес створення емоційності на стилістичному рівні також залучені: 1) інверсія: *Perhaps I really am nothing* (Setterfield, с. 163); *Once upon a time there came to Angelfield a cousin* (Setterfield, с. 150); 2) повтори: *She wanted to tell me the story before she died; she wanted me to make a record of it* (Setterfield, с. 170); *I knew what Hester saw that day she thought she saw a ghost. I knew the identity of the boy in the garden. I knew who attacked Mrs. Maudsley with a violin. I knew who killed John-the-dig. I knew who Emmeline was looking for underground* (Setterfield, с. 148); 3) слова-інтенсифікатори: *His voice had the unmistakable lightness of someone telling something extremely important* (Setterfield, с. 93), *Perhaps I really am nothing* (Setterfield, с. 163); 4) вступне слово: *Her psychological state, however, was more difficult to determine* (Setterfield, с. 75).

Отже, під час аналізу нами було розглянуто 813 одиниць в лінгвопрагматичному аспекті, найбільш численними з яких є групи одиниць, представлених на лексичному і стилістичному рівнях. Найменш кількісною є група фонетичного рівня. Всі мовні засоби, якими насичений роман Діани Сеттерфільд «Тринадцята казка», служать для автора засобами розкриття свого художнього світу настільки детально і барвисто, задля того, щоб читач повною мірою відчув кожну подію, зрозумів душу кожного описаного персонажа, прожив атмосферу «саспенса», якою пронизаний весь твір.

В перспективах подальшого дослідження – провести комплексний зіставний аналіз емотивних одиниць на матеріалі оригіналу та в перекладі українською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Корунець І. В. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages : Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця : Нова книга, 2004. 460 с.
2. Ситенко О. О. Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». 2011. № 15. С. 99–104.
3. Стадній А. С. Семантичний і функціональний аспекти конотативно маркованих дієслів. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць. 2014. Вип. 7. С. 156–159.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Сеттерфілд Д. Тринадцята казка [Електронний ресурс]. URL : <https://pda.litres.ru> (дата звернення : 14.11.2018).
5. Setterfield Diane. The Thirteenth Tale [Електронний ресурс]. URL : <http://books-online.com.ua/view.php?book=41162> (дата звернення : 14.11.2018).

***Olha Sytenko* PECULIARITIES OF EMOTIONALLY COLOURED LEXEMES ON THE MATERIAL OF DIANE SETTERFIELD'S NOVEL "THE THIRTEENTH TALE"**

Summary. The importance of the article is determined by several factors, first of all, the uncertainty of the terminology apparatus of the problem under consideration, the necessity to study the role of emotionally coloured vocabulary in a work of art in the linguopragmatic aspect. In addition, to date, this work is the first comprehensive attempt to study the categories of emotionality, expressiveness and evaluation on the material of D. Setterfield's "The Thirteenth Tale". Moreover, taking into account the fact that the Gothic novel "The Thirteenth Tale" contains a significant layer of emotionally coloured vocabulary, it is of particular value for this study.

The object of the study is the means of expressing the categories of emotionality and evaluation used by D. Setterfield in the novel "The Thirteenth Tale". The subject of the study is the semantic, structural and functional characteristics of the emotional and evaluative units in the linguopragmatic aspect. The purpose of the work is to conduct a comprehensive analysis of the most significant emotional and evaluative units on the material of D. Setterfield's "The Thirteenth Tale".

The methods of research are determined by the set goal and the tasks that lead to the use of empirical, descriptive, distributive, structural methods and techniques. During the study, the method of quantitative calculations is used.

During the analysis 813 units are considered, the most numerous of which are groups of units represented on the lexical and stylistic levels. The group of phonetic level is the least quantitative. All linguistic means with which "The Thirteenth Tale" of Diane Setterfield is saturated serve the author to reveal the artistic world so detailed and colorfully for the reader to fully feel each event, to understand the soul of each character described, to live the atmosphere of the "suspense" which penetrates the whole novel. The prospect of the further research consists in conducting a comprehensive comparative analysis of emotional units on the material of the novel under consideration in origin and Ukrainian translation.

Vitae

Olha Sytenko

PhD, Associate Professor, English Philology Department, Faculty of Foreign Languages, Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine.

Correspondence: o.sytenko@donnu.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 20.11.2018